

**AFGANİSTAN’DA YENİ AÇILAN TÜRKOLOJİ BÖLÜMLERİNİN
TÜRK VE AFGAN KÜLTÜRÜNE ETKİSİ¹**

Firoz FAOZİ²

ÖZET

Türkler Afganistan coğrafyasını yüz yıllarca yönetmiş ve her alanda sayısızca tarihi eser bırakmışlardır. Günümüzde yüzlerce Türk kültürüne, Türk tarihine ait olan eserler Afganistan’ın her şehrinde vardır. Türk dili bu coğrafyada uzun yıllar hâkim olmuştur. 1919 yılından sonra Afganistan’da Peştü dili zorunlu dil olduğu için Türk lehçelerine eğitim ve öğretim yasaklanmıştır. Resmi dil günümüze kadar hep Peştunca ve Farsça (Derica) zorunlu dil olarak okutulmaktadır.

Bildirimizde Afganistan Türkleri Özbekler, Türkmenler kendi ana dillerine eğitim ve öğretimine, Afgan yönetimi 1963 yılında izin vermesi ve günümüzde hangi seviyeye ulaşmasıdır. Ayrıca 2001 yılında yeni Afgan hükümetinin kurulması ile Türkiye Cumhuriyeti eğitim ve öğretimde büyük destek vermiş, 2002-2003 yıllı ve 2013-2014 yıllarında Afgan Üniversitelerinde Türkoloji bölümleri açılmıştır. Bu bölümlerde Afgan öğrencilerinin ilgisi her yıl artarak devam etmektedir. Türkoloji bölümlerinde Türkiye Türkçesi, Türk kültürü, Türk tarihinin ne kadar etkili olduğunu araç ve gereçleri ile bildirimizde yer alacaktır. Ayrıca Yunus Emre Türk kültür merkezi ve Maarif Vakfının Afgan eğitim sistemine desteği üzerine durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkoloji, Türkçe, Dil. Kültür, Afganistan, Türkiye

---

¹ Bu Makale 27-29 Ekim 2018 tarihleri arasında Manavgat-Antalya’da düzenlenen ASEAD 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Kabil Devlet Üniversitesi Öğretim Görevlisi ffewzi@ku.edu.af

EFFECT OF NEW OPENED AFGHANISTAN TURKOLOGY DEPARTMENTON TURKISH AND AFGHAN CULTURE

ABSTRACT

The Turks ruled Afghanistan for centuries, and have left countless historical works in all areas. Today, hundreds of works belong to Turkish culture, Turkish history exist in every city of Afghanistan. The Turkish language has been dominated for many years in this region. After 1919, due to Pashtu language compulsory training and education in Afghanistan, Turkish education has banned. Until today Pashto and Farsi languages are taught as a compulsory and official languages.

In this study we will examine, Afghan government allowed Afghan Uzbeks and Turkmens to have education in their own mother tongue in 1963 and today in which level it reached. In addition, in 2001 the establishment of the new Afghan government, Republic of Turkey has given great support to education and training, 2002-2003 and 2013-2014 Turkish departments were opened in the Afghan universities. In this departments Afghan student interest continues to increase every year. Turkish Turcology departments taught Turkish culture, effective of Turkish history is also taught with the instrument and materials.

Keywords: Turkology, Turkish, Language, Culture, Afghanistan, Turkey

GİRİŞ

Bilindiği üzere Afganistan coğrafyası, eski çağlardan beri önemli ticaret ve istila güzergâhlarının üzerinde kurulmuş olmasıyla pek çok kavmin birbirine karışıp eridiği bir alan haline gelmiştir. Bugün burada yaşayan ve geçmişleri çok eskilere dayanan Türk toplulukları, Afganistan'ın siyasi ve kültürel tarihinde oldukça önemli rol oynamışlardır. Yıllarca bu coğrafyada kurulan Türk devletlerinin varlığıyla paralel olarak, Türkçe edebiyat dili olarak kullanılmış, bugün bile hala klâsikliğini koruyan birçok Türkçe eser kaleme alınmıştır. 18. yüzyılda gelişerek günümüzü de içine alan birtakım siyasi gelişmeler neticesinde maalesef bu coğrafyada Türkçe konuşmak ve yazmak yasaklanmıştır. Asya'nın kalbi olan Afganistan'da günümüzde yasak ve baskılar tam manasıyla bitmemiş olsa da bazı demokratik gelişmeler, Türkçenin gelecekte eski gücüne kavuşacağına önemli işaretlerindendir.

TÜRKÇE VE TÜRKOLOJİ'NİN SEYRİ VE BUGÜNKÜ DURUMU

Akhun İmparatorluğu, Gazneliler Devleti, Selçuklular, Gurlular, Harzemşahlar, Timurlular, Babürlüler ve Afşar Türkmenlerinin hakimiyetinde Türk tesiri altında kalan Afganistan'ın bilhassa kuzeyinde bugün de Türk varlığı kuvvetli bir şekilde hissedilmektedir. Buralardaki Türk varlığının gücü paralelinde gelişen Türkçe ve Türkolojinin temellerini Mustafa Kemal Atatürk zamanında gelişen Türk-Afgan dostluğunda aramak gerekir. Atatürk, 19 Mayıs 1921'de Emanullah Han'ın birtakım ekonomik ve askerî taleplerine istinaden Afganistan'a askerî bir heyet gönderdi. 1923-1960 yılları arasında Türk bilim adamları, Afganistan devleti kurumlarında çok değerli hizmetlerde bulunmuşlardır. Afgan Milli Eğitiminde müsteşar olarak çalışanlar: Prof. Dr. Hasan Vasfi Menteş, Prof. Dr. Emin Ali Çavlı, Prof. Dr. İsmail Hikmet Ertaylan, Prof. Dr. Ethem Menemencioğlu vd. Kabil Üniversitesi'nde değişik bölümlerde dersler vermişler, eğitim seviyesinin yükselmesine olumlu katkılar sunmuşlardır. (Dağpınar 1976: 10) Afganistan'da Türkiye Türkçesi eğitiminin temelleri ilk defa 1932 yılında Prof. Dr. Kamil Rıfkı Urga tarafından atılmıştır. Türkçe eğitimi ilk yıllarda tercüman aracılığıyla verilmiş, sonraki yıllarda Türkçe kursları açılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin sıkıntılı yıllarında bile Türkiye'den birçok akademisyen, subay ve öğretmen, kardeş ülke Afganistan'a gönüllü olarak gitmiştir. Afganistan ordusunun temellerini Türk subaylar atmışlardır. Bu nedenle Afganistan'da halen askeri birçok terimin Türkçe olarak kullanıldığı bilinmektedir. 1964 yılına kadar Afganistan'daki Türkçe eğitimi; Afganistan Dışişleri Bakanlığında, Eğitim Bakanlığında, askerî okullarda, Kabil Üniversitesi Hukuk Fakültesinde, Tıp Fakültesinde ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde Türk eğitimciler tarafından verildi. 1963'te Afganistan'da anayasanın yenilenmesi, birtakım siyasi faaliyetlere izin verilmesi ve suçluların serbest bırakılması gibi önemli gelişmelerin akabinde Afgan Türkleri, kısmen de olsa rahatladılar. Özbek aydınlarının girişimiyle 1963 yılında Afganistan milli radyosunda haftalık 2 saat Özbekçe programların yayınlanmasına izin verilmesi, Afgan Türkleri için ve bölgedeki Türkçenin varlığı açısından oldukça önemlidir. 1964 yılından sonra Afganistan, Sovyetler Birliği'ne yaklaştığından Türk eğitimciler Türkiye'ye dönmek zorunda kalmışlardır. 1978 yılında da Özbeklerin kendi dillerinde birkaç dergi ve gazete çıkarma izni aldığını görüyoruz. 1981-82'li yıllarda Türkiye'nin Kabil Büyükelçiliğinde açılan ve bir süre sonra kapanan Türkçe kursu, her ne kadar kısa süreli olsa da Afganistan'daki Türkçe ve Türkoloji'nin tarihi açısından önemli kabul edilebilir.

Önemli gelişmelerden birisi de, 1985 yılında Kabil Devlet Üniversitesinde Özbek Dili ve Edebiyatı'nın açılmasıdır. Bu tarihten itibaren Afganistan Türklerinin yoğun olarak yaşadığı bölge Kuzey Afganistan, "Güney Türkistan" olarak anılmaya başlandı. Daha sonraki yıllarda ilkokul seviyesinde Özbekçe, Türkmençe eğitim veren ilkokullar açılmıştır. 1992 yılından sonra Afganistan Türkleri, Güney Türkistan'da birleşerek kalkınma hamlesine girdiler, her alanda büyük yatırımlar gerçekleştirdiler. Türk dilinin geliştirilmesine yönelik önemli yatırımlardan birisi de Özbekçe ve Türkmençe eğitim veren okulların sayısının çoğaltılmasıdır. Kendi dillerinde kitap, dergi ve gazete çıkaran Türk şair ve yazarlar, basın yayın özgürlüğüne kavuştular. Türk kültürüne, Türk tarihine yönelik bazı araştırmalar yapıldı; bazı tarihi eserler restore edilerek koruma altına alındı. Güney Türkistan bölgesinde her alanda gelişme olduğu görüldü. Komşu Özbekistan ve Türkmenistan'la çok iyi ilişkiler kuruldu. Güney Türkistan, kısa sürede Afganistan'ın en güvenli bölgesi oldu. Kabil Üniversitesine bağlı bazı öğretim görevlileri ve öğrenciler de bu bölgedeki Belh Üniversitesine geldiler. (Fevzi-Cankurt 2013: 497-498) Yine 1992 yılında Kuzey Afganistan'daki Özbek Türklerinin lideri General Raşit Dostum, beraberinde bir heyetle Türkiye'ye gelerek dönemin cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Başbakan Süleyman Demirel'le görüştü. Raşit Dostum, söz konusu samimi görüşmede Cumhurbaşkanı'ndan ve Başbakan'dan Özbeklere Türkiye Türkçesi eğitiminin verilmesi önerisinde bulundu. Özbek öğrencilerin Türkiye'de eğitim alması yönünde bazı isteklerde bulundu. 1993 yılında 500 Özbek öğrenci Türkiye'ye eğitim için gönderildi. Gönderilen bu öğrenciler çeşitli bölümleri kazanarak eğitimlerine başladılar. Bütün bu gelişmeleri, ilerlemeleri, kalkınmayı ve yatırımları çekemeyen bazı güçler, Taliban örgütünü destekleyerek Güney Türkistan'a hakim olmasını sağladılar. 1997 yılından başlayıp 2001 yılına kadar süren bu yıllar, Güney Türkistan bölgesi için karanlık günler olarak tarihe geçti. Taliban örgütü, okulları ve kütüphaneleri kapattı, kız çocuklarının okumalarını yasakladı.

ABD'nin Afganistan'a 2001 yılında askeri müdahalesi sonucunda Taliban örgütü, Güney Türkistan'dan çekildi. 4 Ocak 2006'da Afganistan'ın yeni anayasasınının 19. maddesiyle Özbekçe ve Türkmençe üçüncü resmi dil olarak kabul edilmiştir. 2002 yılında NATO'ya bağlı ISAF (Uluslararası Güvenlik Destek Gücü) komutanlığını Türkiye'nin devralması, Afganistan'daki Türkçe eğitimi açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Türk kuvvetlerinin komutanı Hakim Zorlu'nun önerisi, Türkiye Cumhuriyeti Kabil Büyükelçiliğinin gayretleri, Afganistan Cumhurbaşkanı Hamit Karzai'nin emriyle Kabil Devlet Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin bünyesinde Türkoloji bölümü açıldı. Muhteşem bir açılış töreni düzenlendi. Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Kabil Büyükelçisi Müfit Özdeş, Afganistan Yüksek Eğitim Bakanı Hasan Ali, Kabil Devlet Üniversitesi Rektörü İstanuzay Popal, Özbek aydınları ve çok sayıda öğretim üyeleri, öğrenci velileri katıldılar. Türkiye'nin Türk diline yönelik en büyük projesi olan Türkoloji bölümü, 2002-2003 eğitim ve öğretim yılında Afganistan'da yaşayan her etnik gruptan öğrenci almaya başladı. Edebiyat Fakültesinin birinci katında sınıf az olduğu için 2 derslik, Türkoloji bölümüne dekanlık tarafından verilmiştir. Daha sonraları büyükelçi Müfit Özdeş, bölüme sık sık gelerek yakından ilgilenmiş, derslik sayısını dörde çıkarmıştır. Bir sınıfı da kütüphane yaparak, elçilik kütüphanesinden buraya kitap bağışında bulunmuştur. Daha sonraki yıllarda Türkiye'den Türk Dili ve Edebiyatı ile ilgili kitapların gönderilmesi talep edilmiştir. Gazi Üniversitesi ile protokol imzalanarak bölümün öğretim elemanları ve öğrencilerinin Türkiye'ye kısa dönemlik staj programı için gönderilmesine karar verilmiştir. Üniversite tarafından ilk önce iki öğretim görevlisi görevlendirilmiştir. Türkçe dersi müfredatı bu öğretim görevlileri tarafından hazırlanmaktadır. Her yıl düzenli olarak iki öğretim görevlisi Türkoloji bölümüne gelmektedir. Özbek Dili ve Edebiyatı'ndan yerel hocalar da Türkoloji bölümüne alınmıştır. Şu anda Türkoloji bünyesinde 2 Türkiyeli, 11 yerel 13 öğretim görevlisi vardır. Hem gece hem gündüz eğitimi veren bölümün 580 öğrencisi bulunmaktadır.

2003 yılında Afganistan Askeri Liseleri tekrar açılmış ve Türkçe dersi, ders müfredatına dahil edilmiştir. Şu anda Türk askeri Afganistan Askeri Lisesinin eğitimini üstlenmiştir. Türkçe dersleri halihazırda devam etmektedir. Afganistan Genelkurmay Başkanlığındaki ana binada bulunan Türkçe kursu sürekli eğitim vermektedir. Afgan subaylarına hem askeri dersler hem de Türkçe dersleri Türk subayları tarafından verilmektedir.

2004 yılında Türkoloji bölümü, Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı(TİKA)'na devredilmiştir. TİKA, bölüme her türlü desteği sağlamış, öğretim elemanlarının sayısını artırmak için Türkiye üniversitelerinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden mezun olanları da bölüme almıştır. TİKA, Türkoloji bölümü için yeni bir bina inşa ettirmiş, bahis konusu bina tam donanımlı olarak Türkoloji bölümünün Yunus Emre Enstitüsüne devredildiği 2011-2012 eğitim ve öğretim döneminde hizmete açılmıştır.

Bu bina içerisinde Yunus Emre Kültür Merkezinin Türkoloji bölümünün yanı başında açılması; Türk dilinin ve kültürünün Afganistan'da daha çok tanınmasına katkı sağlayacak, iki kardeş ülke arasında hem kültürel hem de ticarî bakımdan birtakım gelişmelere kapı aralayacaktır. Şu anda Yunus Emre Enstitüsü bünyesinde bulunan bölümden düzenli olarak her yıl 45 öğrenci mezun olmaktadır.

Kabil Devlet Üniversitesi Türkoloji bölümüne ek olarak yine 2014'te Kabil'de Burhaneddin Rabbani Üniversitesi Eğitim Fakültesinde ve Güney Türkistan şehirlerinden Cevizcan (Cüzcan)'da Türkoloji bölümleri açıldı. Burhaneddin Rabbani Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki Türkoloji bölümünde Afgan kökenli 6 öğretim görevlisi bulunmaktadır. 370 öğrenci Türkoloji eğitimi almaktadır. Güney Türkistan (Kuzey Afganistan) şehirlerinden Cevizcan'daki Türkoloji bölümünün Mezar-ı Şerif Başkonsolosu Sayın Mustafa Erdeviren'in destekleriyle tam donanımlı olarak çalıştığını görmekteyiz. Bu bölümde 1'i Türkiyeli, 4'ü Afganistanlı olmak üzere 5 öğretim görevlisi bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 420'dir. Yeni açılan bu bölümlere Kabil Devlet Üniversitesi Türkoloji bölümünden mezun olanlar görevlendirildi. Kuzey Afganistan'daki Belh Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünde de Türkiye Türkçesi eğitimi verilmektedir. Söz konusu bu Özbekçe bölümünde Türkiye Türkçesi 2004 yılında sadece bir ders olarak verilirdi. 2013 yılından beri Mezar-ı Şerif Başkonsolosu Sayın Mustafa Erdeviren'in yoğun gayretleri sonunda Özbekçe bölümüyle ilişkili olarak Türkçe bölümü de açıldı. Buradaki Özbekçe ve Türkiye Türkçesi bölümlerinin ileride açılması düşünülen Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümüne kaynaklık etmesi düşünülmektedir. Hem Türkçe hem de Özbekçe eğitimi bu bölümde Afgan kökenli 8 öğretim görevlisi bulunmakta olup öğrenci sayısı 410'dur. Belh Üniversitesindeki Türkçe eğitiminin bir benzeri de Tahar Üniversitesi Özbekçe bölümünde yapılmaktadır. Türkçe eğitiminin verildiği bu Özbekçe bölümünde 310 öğrenci bulunmakta olup 6 öğretim görevlisi görev yapmaktadır. Bünyesinde Türkçe eğitimi de bulunan diğer Özbekçe bölümlerinden biri başkent Kabil'de Bağlan Üniversitesinde, diğer dördü Kuzey Afganistan'daki Mezar-ı Şerif'te, Cevizcan'da, Meymana'da ve Herat'tadır. Türkçe eğitimi de veren Özbekçe bölümleri toplam 7'dir. Afganistan'da Türkmençe eğitim veren bir bölüm de vardır. Kuzey Afganistan'daki önemli Türkmen nüfusuna rağmen Türkmençe eğitimi veren sadece bir bölümün olması oldukça üzücüdür. Cevizcan Üniversitesindeki Türkmençe bölümünde 320 öğrenci eğitim görmekte olup, Afgan kökenli 5 öğretim görevlisi hizmet vermektedir.

Afganistan'ın en büyük devlet üniversitesi olan ve Türkoloji eğitimine kaynaklık eden Kabil Devlet Üniversitesi, 1932 yılında eğitime açıldı. Buradaki Tıp Fakültesi, Türk bilim adamı, Prof. Dr. Kamil Rıfki Urga tarafından kurulmuştur. Bugün Kabil'in işlek ve kalabalık bir semtinde olan Atatürk Caddesi'ndedir. Caddede olan kavşağın ortasında Prof. Kamil Rıfki Urga'nın anıtı bulunmaktadır. Bu anıtın duvarlarında üç dilde (Türkçe-Farsça-İngilizce) Kamil Bey'in Afganistan'da yaptığı hizmetlerden bahsedilir. Atatürk Caddesi'nin sol tarafında Atatürk Çocuk Hastanesi bulunmaktadır. Hastane günde yüzlerce çocuğun tedavisini ücretsiz yapmaktadır.

Türkoloji bölümlerine önderlik yapan Kabil Devlet Üniversitesi Türkoloji bölümü, bugüne kadar on birinci mezunlarını vermiştir. Mezun olan öğrenciler, Afganistan'ın önemli devlet kurumlarında saygın görevlere getirilmişlerdir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Kabil Büyükelçiliği'nde, TİKA'da, Kabil Yunus Emre Kültür Merkezi'nde, bazı Türk şirketlerinde ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait kamplarda çalışmaktadırlar.

1 Mart 1924 tarihinde Rusya'nın başkenti Moskova'da imzalanan Türk-Afgan dostluk antlaşması, daha önce her mart ayında yapıldığı gibi günümüzde de Afganistan Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye Kabil Büyükelçiliği nezdinde kutlanarak anılmakta, bu bağlamda bir kısım etkinlikler yapılmaktadır. Afganistan Ankara Büyükelçiliğinde de dostluk günü ayrıca kutlanmaktadır. Bu tür etkinliklerin Afganistan'daki Türkçe ve Türkoloji çalışmalarına çok büyük katkılar sunduğunu düşünmekteyiz. 2016 yılında Türkiye Kabil Büyükelçisi Sayın Ali Sait Akın organizatörlüğünde 1 Mart Dostluk Günü kutlamaları yapıldı. Bir hafta boyunca her gün Türk Elçiliğinde yapılan birbirinden güzel etkinliklere bizzat şahit olduk. İki kardeş ülkenin dostluğu konulu paneller düzenlendi. Türk Elçiliği ve Afgan halkı arasında dostluklar pekişti. Türkiye'den gelen bilim adamları Türk folkloru hakkında konferanslar düzenlediler. Tanınmış sanatçılar konserler verdiler. Afganistan'da perşembe ve cuma günleri resmi tatil günleri olduğu için bu iki gün içerisinde iki ülkenin kültürü ve sosyal yapısı ve diğer bazı konularda etkinlikler düzenlenmektedir. 2010 yılından sonra Türk kültürünün Afganistan'da yoğun olarak tanıtıldığını görüyoruz. Otuz beşe yakın Türk dizisi Afganistan'ın yerel kanallarında izlenmektedir. Bu dizilerin Türkçeden Farsçaya tercümesi Türkoloji bölümünden mezun olan öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Çokça izlenen Kurtlar Vadisi ve Diriliş-Ertuğrul gibi dizilerin kahramanlarının halkın epey ilgisini çektiğini görüyoruz.

Dizilerin kahramanları halkın ilgisini o kadar çekmişlerdir ki birçok restoran, market ve kuaför tabelalarında onlara ait afişlere veya görüntülere rastlamaktayız. Ayrıca çocukların veya gençlerin ilgisini çekmek için dizi kahramanlarının resimlerine yer veren tişörtler epey tercih edilmektedir.

2010 yılından sonra Afganistan'da hızlı bir şekilde özel üniversiteler ve özel dersaneler açılmaya başlandı. Birçok özel üniversitede seçmeli ders olarak Türkçe tercih ediliyor. Ayrıca özel dersane veya kurslarda Türkçe kursu mutlaka verilmektedir. Bu kurslardaki Türkçe derslerini Türkoloji bölümünden mezun olan öğrenciler vermektedir. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki hemen hemen Afganistan'ın geneline yayılmış Türkçe kurslarının sayısı 500'ün üzerindedir. Kurslarda Türkçe öğrenen ve Türkiye'ye burslu olarak gitmek isteyen Afgan öğrenciler yetiştirilmektedir. Kurslar öğrencilerin burs başvurularıyla bizzat ilgilenmektedirler.

Türk asıllı oldukları veya Türk-Moğol karışımı bir millet oldukları üzerinde farklı tartışmalara konu olan Hazaraların yoğun olarak yaşadığı Buda heykelleriyle meşhur Bamyan (Bamiyan) şehrinde de bir Türkoloji bölümünün açılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Afganistan ulusal haber kanallarında Türkiye Türkçesiyle ilgili epey haber yapıldığını görmekteyiz. İSAF'ta görev yapan Türk askeri ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kabil'de kurmuş olduğu Radyo Türkiye'm desteğiyle Türkiye'nin milli bayramları 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Türkiye'de olduğu gibi aynı coşkuyla kutlanmaktadır. Afgan Ordusu'nun askerî düzeninin temellerinin Atatürk zamanında Türk uzmanlar tarafından atıldığını daha önce de dile getirmiştik. Şu anda da Türk birlikleri, Afgan Ordusu'nu eğitmektedirler. Bu gelişmeler paralelinde Afgan askerî liselerinde Türkçe dersi okutulmaktadır. Gerek Türkiye'deki subayların gerek Afganistan'daki Türk subayların Afganistan'daki Türkçe ve Türkoloji çalışmalarına doğrudan ve dolaylı verdikleri desteği önemsemek gerekiyor. Yazımızda daha önce belirttiğimiz üzere Afganistan'da Afgan askerî öğrencileri bizzat Türk subaylarca eğitilmektedir. Afganistan'dan Türkiye'ye askerî konularla alakalı olarak hizmet etmek amacıyla gidecek Afganlılara da Türkçe öğretilmektedir. Türk subaylarının söz konusu yollarla Türkçe ve Türkolojiye yaptıkları hizmetler halen devam etmektedir. (Bağdaş tarihsiz: 979-985) Ülkedeki askerî terimlerin önemli bir kısmının Türkçe olması, Afgan askerinin Türkçe derslerine hiç de yabancı kalmayacağına işaret etmektedir. NATO'ya bağlı birlikler içerisinde Türk birliklerinin Afgan halkı arasında farklı bir yeri vardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye Kabil Büyükelçiliği, Mezar-ı Şerif Başkonsolosluğu, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü gibi resmi kurumların veya birimlerin yoğun çalışmalarıyla ilişkili olarak Türkiye Türkçesinin Afganistan’da çok rağbet gördüğü gözlerden kaçmayacak kadar açıktır. Kabil Devlet Üniversitesi bünyesinde açılan ilk Türkoloji bölümüne Burhaneddin Rabbani Üniversitesinde ve Cevizcan bölgesinde açılan diğer Türkoloji bölümleri de eklenmiştir. Türkçenin yoğun olarak konuşulduğu Kuzey Afganistan’da Türkçe, Türkoloji ve Türk kültürü yönünde daha aktif çalışmaların olduğunu görüyoruz. Bazı üniversitelerde Özbek Türkçesi ve Türkmen Türkçesi gibi Türk lehçeleri de okutulmaktadır. Türk subaylarının Afganlı askerî personele verdiği Türkçe kurslarının da Türkçe ve Türkoloji çalışmalarına faal bir katkı sunduğunu düşünmekteyiz. Afganistan’daki özel üniversitelerde ve özel kurslarda verilen Türkçe derslerinin de günden güne arttığı görülmektedir. Gerek Türkiye Cumhuriyeti devlet yetkililerinin gerekse de Afgan yetkililerin Türkoloji merkezlerini ivedilikle artırması gerektiğini düşünüyoruz. Hem özel üniversitelerde hem özel kurslarda hem de askeri kurumlarda verilen Türkçe derslerine aktif bir şekilde devam edilmelidir. Bölge halkının seviyesine göre hazırlanmış araç gereçler ve materyaller artırılmalıdır. Hem Afganistan’da hem de Türkiye’de Afganistan’ın konumu ve şartlarıyla alakalı donanıma sahip uzman kadrolar yetiştirilmelidir. Afganistanlı Türkologların, Türk kökenli aydın ve yazarların, Türk edebiyatı ya da Türkçeyle ilgili özgün ve akademik yazıları artırmaları kanaatimizce önemlidir. Kaleme aldığımız bilgilendirme amaçlı bu yazımızın Afganistan’daki Türkçe ve Türkoloji eğitime, Türk-Afgan kardeşliğine katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

KAYNAKÇA

BAĞDAŞ, Fatih Şükrü (Tarihsiz), “*Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yeri: Afganistan Örneği*”, İstanbul, Hava Harp Okulu.

DAĞPINAR, Mehmet Ali Fuat (1976), “*Afganistan’da Mülkiye*”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, C.6, Nisan-Haziran.

FEVZİ, Firuz-CANKURT, Hasan (2013), “*Afganistan’da Türkoloji ve Türkçe Çalışmaları Hakkında Bir Araştırma*”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11, Sayı:2, Ağustos, Manisa.